

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ Η «ΘΕΟΛΟΓΙΑ»

ΥΠΟ

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Πρὸ δύο ἐτῶν συμπληρωθείσης ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μακαριστοῦ τούτου ἀνδρός, εὐλόγως ἀφιέρωθη εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 21-22 τεῦχος τοῦ ἑτέρου πνευματικοῦ ἐκείνου τέκνου, τῆς «Ἐκκλησίας» (1-15-1968). Νῦν ὁμως συμπληρουμένης τριακονταετίας ἀπὸ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ συμπληρουμένου τοῦ τεσσαρακοστοῦ τόμου τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ τέκνου, τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος σοβαρωτέρου καὶ μονιμωτέρου ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ, τῆς «Θεολογίας», θὰ ἦτο εὐστοχος ἢ ἐπίσης εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός ἀφιέρωσις τοῦ νῦν δὴ ἐκδιδομένου τόμου τούτου, εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὁποίου συμμετέσχεν ἕκτοτε ὁ μόνος, χάριτι θείᾳ, ἐπιζῶν ἀρχαιότερος τῶν τακτικῶν συνεργατῶν αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ τοῦ βιβλιογραφικοῦ καὶ βιβλιοκριτικοῦ δελτίου αὐτοῦ, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγράφονται ἤδη ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1923 ἐκδοθέντος α' τεύχους αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀειμνήστοι συνάδελφοι Κ. Δυοβουνιώτης, Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Δ. Μπαλᾶνος καὶ Ἀμ. Ἀλιβιζᾶτος.

Ὁ αἰόδιμος Ἀρχιεπίσκοπος, ἐνθουσιώδης θιασώτης καὶ πνευματικὸς ἄμα καὶ ὑλικός, τὸ κατὰ δύναμιν, προστάτης καὶ ὑποστηρικτῆς καὶ συνεργάτης τοῦ ἑλληνικοῦ περιοδικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ θεολογικοῦ τύπου, ὡς εἶχεν ἀποδείξει ἤδη ὡς διευθυντῆς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἰδρύσας ἐν ἔτει 1900 τὴν «Νέαν Σιών», ἀκολουθῶν δὲ διατελέσας τακτικὸς συνεργάτης τοῦ «Πανταίνου» καὶ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ «Ἱεροῦ Πολυκάρπου» τῆς Σμύρνης, ἐπὶ Μελετίου δέ, ὡς μητροπολίτου Ἀθηνῶν, συνεργ-

γάτης τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Κήρυκος», διευθυντῆς τοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ «Καινῆς Διδαχῆς», ἐπόμενον ἦτο ἅμα τῇ ἀναρρήσει του εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἴδρυνε καὶ ἴδρυσεν πράγματι ἀφ' ἐνὸς τὴν «Ἐκκλησίαν», ὡς ὄργανον ἐπίσημον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν «Θεολογίαν», ὧν τὴν μὲν διεύθυνσιν ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν δεδοκιμασμένην πείραν τοῦ φιλότατου συναδέλφου του Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, τὴν δὲ ἐκτύπωσιν ἀνέθεσεν εἰς τὸ Τυπογραφεῖον «Φοῖνιξ» τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου Παπαδοπούλου.

Χαρακτηριστικὸς καὶ ἀρκούντως διαφωτιστικὸς ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γρ. Παπαμιχαήλ προταχθεὶς πρόλογος τοῦ Α' τεύχους τῆς «Θεολογίας», ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ διηρμηνεύοντο καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ προσδοκίαι τοῦ ἐμπνευσμένου πρωθιεράρχου ἱδρυτοῦ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἐσημειοῦντο πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἑξῆς: «Εἶναι λυπηρὸν ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἠξιώθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὸ μόνιμον ἐπιστημονικὸν θεολογικὸν περιοδικόν, πᾶσαι δὲ αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενόμεναι ἀπόπειραι ἐναυάγησαν. Τρέφομεν δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ κατὰ θείαν παραχώρησιν ἐπελθοῦσα ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν λαίλαψ ἐπετιμήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἐπικεῖται γαλήνη. Πρόδρομος δὲ εὐοίωνος τῆς ἐν τῷ γένει ἡμῶν γαλήνης ἐγένετο τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡ ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Μητροπολίτου Χρυσοστόμου ἐπελθοῦσα καὶ διὰ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱεραρχίας πανηγυρικῶς διατρανωθεῖσα καὶ κυρωθεῖσα εἰρήνευσις. Ἐν τῇ πεποιθήσει δὲ ἀκριβῶς ταύτη ἐμφανίζεται ἡ «Θεολογία» θαρροῦντως ἀπολυομένη μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης πληροῦται ὁ πολυχρόνιος ὑποκάριος πόθος τοῦ Μακαριωτάτου, ὅστις κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν ἀποβαίνει ὁ κύριος μοχλὸς τῶν ἐπιστημονικῶν θεολογικῶν περιοδικῶν καλλιιεργείας τῆς παρ' ἡμῖν θεολογικῆς ἐπιστήμης...». «Συγκεκριμένως δὲ διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Θεολογίας», συνεχίζει ὁ Παπαμιχαήλ, «διατρανοῖ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην ἀγάπην

του, παρέχει δὲ καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν θεολόγοις τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰ μέσα πρὸς δημοσίευσιν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν πονημάτων».

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὁ ἐμπνευσμένος ἐκεῖνος πρωθιεράρχης περιέβαλε τὸ περιοδικὸν τοῦτο δι' ἰδιαιτέρας στοργῆς οὐ μόνον καλῶν ἀλλὰ καὶ παρορμῶν εἰς συνεργασίαν τοὺς συναδέλφους του καὶ ὅσους ἔκρινεν ἀξίους τῆς συνεργασίας ταύτης. Ἰδιάζουσαν δὲ προσοχὴν ἔδειξεν ὁ ἀειμνήστος πρὸς σύνταξιν βιβλιοκριτικοῦ καὶ βιβλιογραφικοῦ δελτίου, ὁ δ' ὑποφαινόμενος μετὰ συγκινήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης θὰ ἐνθυμῆται τὴν συγκατάληψιν αὐτοῦ, ἥδη πρὸ τῆς ἐκλογῆς του ὡς καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς, μετὰ τῶν συντακτῶν αὐτοῦ. Ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, ὅπερ ἐπεβλήθη ἥδη ζῶντος τοῦ ἱδρυτοῦ του κατὰ τὴν δεκαπενταετῆ ἀρχιεπισκοπεῖαν του, ἐδημοσιεύθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπὲρ τὰς 30 μονογραφίαι αὐτοῦ καὶ οὐκ ὀλίγα βιβλιοκριτικὰ καὶ βιβλιογραφικὰ σημειώματα, πλήρη κατάλογον τῶν ὁποίων ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἀρθρῶν μέχρι τοῦ 1962 εὕρισκε ὁ βουλόμενος εἰς τὸ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ ὑπὸ τοῦ θεολόγου Σ. Ρουμελιώτου βιβλιογραφικῷ εὐρητηρίῳ του. Διακρίνονται δ' ἐν τῇ καθ' ὅλου σταδιοδρομίᾳ αὐτοῦ δύο περίοδοι, καὶ δὴ ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἐν ἔτει 1923 μέχρι τοῦ 1939 καὶ ἡ ἕτερα ἀπὸ τοῦ 1948 ἀρχιεπισκοπεύοντος τοῦ ἀοιδίμου Δαμασκηνοῦ μέχρι σήμερον, καθ' ἣν περίοδον διετέλει ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀειμνήστου Γρ. Παπαμιχαήλ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκεῖνου († 1956) ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τριμελοῦς ἐπιτροπῆς (Γρ. Παπαμιχαήλ, Γ. Σωτηρίου, Π. Μπρατσιώτου) ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπου, τῶν ἐν τῷ μεταξύ ἀποβιωσάντων μελῶν ἀντικατασταθέντων ὑπὸ τῶν καθηγητῶν κ. Β. Βέλλα καὶ Ἰ. Καρμίρη καὶ Κ. Μπόνη, ὅστις καὶ διεθύνει σήμερον ἀμφοτέρω τὰ ἐκκλησιαστικὰ περιοδικὰ. Ἐν τῷ μεταξύ ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπεῖας τοῦ ἀειμνήστου Χρυσάνθου ἐδημοσιεύθη τὸ 1940 εἰς τόμος τῆς «Θεολογίας» ἀπὸ τοῦ 1941-1948, ἕτερος τόμος (ὁ 1θ'), ἔκτοτε δὲ συνεχίζεται ἀνελλιπῶς ἡ τριμηνιαία ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ.

«ΘΕΟΛΟΓΙΑ»*

Εἶναι λυπηρόν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι, ἡ μάλιστα ἐν Ἐπιστήμῃ πρωτεύουσα τῶν πόλεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, δὲν ἠξιώθησαν ἔτι ν' ἀποκτήσωσι τὸ μόνιμον αὐτῶν ἐπιστημονικὸν θεολογικὸν περιοδικόν. Πᾶσαι αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενόμεναι ἀπόπειραι

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΓΙΔΟΜΕΝΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1923 ΤΥΠΟΙΣ "ΦΟΙΝΙΚΟΣ",

ἐναυάγησαν. Καὶ αὐταὶ μὲν μαρτυροῦσιν οὐ μόνον τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἀνάγκης τῆς καὶ παρ' ἡμῖν ἐκδόσεως τοιοῦτου περιοδικοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπάρχουσαν πρὸς θεολογικὰς ἐρεῦνας καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς θεολογίας ἔφεσιν, ὡς καὶ τὴν ὁσημέραι πύκνωσιν ὡς πλειόνων ἐπιστημονικῶν δυνάμεων. Τὸ ναυάγιον δ' ὅμως τῶν γενομένων ἀποπειρῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπ' ἐσ-

* Τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ α' τεῦχος τῆς «Θεολογίας» εἰσαγωγικὸν ἀρθρίδιον τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς ἀοιδίμου Γρηγορίου Παπαμιχαήλ.

χάτων γενικὴν τῶν καθ' ἡμᾶς διὰ τοὺς πασιγνώστους λόγους ἀσ-
τάθειαν, ἐπηρεάζουσαν κατ' ἀνάγκην ἀδήριτον καὶ τὴν πνευματι-
κὴν κίνησιν, ἣτις εὐοδοῦται μόνον ἐν ἡρεμίᾳ πνεύματος, ἐφικτῇ
ὑπὸ συνθήκας ζωῆς εἰρηναίας καὶ ἀπερισπάστου.

Τρέφομεν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ κατὰ θεῖαν παραχώρησιν
γενομένη ἐν τῷ Ἔθνει ἡμῶν («λαῖλαψ μεγάλη ἀνέμου») ἐπετιμήθη
ἤδη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἡ συνταραχθεῖσα δ' ἄρα ἔθνικὴ θάλασσα ἐφι-
μώθη, ὁ ἀθρόον καθ' ἡμῶν πνεύσας ἀνεμος ἐκόπασε, καὶ ἐπί-
κειται «γαλήνη μεγάλη» (Μάρκ. δ', 37—39). Πρόδρομος εὐοί-
ωνος τῆς εὐκτιῆς ταύτης παμμεροῦς ἐν τῷ Γένει ἡμῶν γαλήνης ἐ-
γένετο, τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, ἡ ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας
διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Μητροπολίτου Μακαριωτάτου κ. Χρυ-
σοστόμου ἐπελθοῦσα, καὶ διὰ τῆς πρότριτα ἐνταῦθα συγκλήσεως
τῆς Ἱεραρχίας πανηγυρικῶς διατρανωθεῖσα καὶ κυρωθεῖσα εἰ-
ρήνευσις, ἵνα ἀπὸ ταύτης καὶ τοῖς λοιποῖς ἡμῖν πᾶσιν «ἔλεος καὶ
εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθῇ» (Ἰούδα 2).

Ἐν τῇ πεποιθήσει ἀκριβῶς ταύτη ἐμφανίζεται ἡ «ΘΕΟΛΟ-
ΓΙΑ», ὡσεὶ περιστερά ἀπὸ τῆς Κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας θαρ-
ρουντῶς ἀπολυομένη μετὰ τὸν κατακλυσμὸν. Οὕτω δὲ διὰ τῆς
ἐκδόσεως αὐτῆς πληροῦται ὁ πολυχρόνιος ὑποκάρδιος πόθος τοῦ
Μακαριωτάτου Μητροπολίτου, ὅστις κατὰ τὴν τελευταίαν εἰ-
κοσιπενταετίαν ἀποβάς ὁ κύριος μοχλὸς τῆς δι' ἐπιστημονικῶν
θεολογικῶν περιοδικῶν καλλιέργειας τῆς παρ' ἡμῖν Θεολογικῆς
Ἐπιστήμης ὡς τε ἰδρυτῆς τῆς «Νέας Σιών» τῶν Ἱεροσολύμων,
ὡς τε κυριώτατος συνεργάτης τοῦ («Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου») τῆς
Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ («Ἐκκλ. Κήρυκος») τῆς Κύπρου, καὶ ὡς
Διευθυντῆς τῆς βραχυβίου «Καινῆς Διδαχῆς» Ἀθηνῶν, μόλις ὡς
ἀνερρήθη ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας ἐπὶ τὴν προεδρείαν τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τοῖς πρωτίστοις αὐτοῦ μελήμασιν
ἐλογίσατο τὴν δημοσίευσιν οὐ μόνον τῆς «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ» ὡς
ἐπισήμου ὀργάνου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς
«ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ» ὡς ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ, ἵνα
καὶ δι' αὐτῆς διατρανώσῃ τὴν ἐγνωσμένην αὐτοῦ πρὸς τὴν Θεο-
λογικὴν Ἐπιστήμην ἀγάπην, παράσχη δὲ καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν
θεολόγοις τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰ μέσα πρὸς δημοσίευσιν τῶν ἐπι-
στημονικῶν αὐτῶν πονημάτων καὶ μελετῶν.